

NORMATIVNA SNAGA FAKTIČNOG¹

THE NORMATIVE POWER OF THE ACTUAL²

Kritički osvrt na knjigu Matthewa Parisha „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“

A critical review of the book: *A Free City in the Balkans: Reconstructing a Divided Society in Bosnia* by Matthew Parish

Sažetak

Kritičkom analizom knjige bivšeg savjetnika, supervizora za Brčko Matthewa Parisha „A Free city in the Balkans: Reconstruction a divided society in Bosnia“ pokušavaju se sagledati teorijske ali i praktično-političke pretpostavke na kojima Parish temelji svoje stavove o «permanentnoj etničkoj mržnji» u BiH i neminovnosti njene podjele. Parishev konstruktivistički pristup novoj međunarodnoj mirovnoj agendi «state-buildinga», implementiranoj u BiH nakon rata 1992–1995, studijem slučaja Brčko Distrikta BiH, apsolutizirao je ulogu međunarodne birokracije, bez čije permanentne podrške projekt očuvanja BiH je nemoguća misija. Ta podrška je, u određenom periodu, bila uspješna jedino u Brčkom, i to «slučajno», zahvaljujući «pravim ljudima, na pravom mjestu, u pravo vrijeme».

Parish je bosansku socijalnu realnost sveo na etničku mržnju i sukob, ne pridajući bilo kakav značaj modelu mirovnog sporazuma. No, bez obzira na podršku međunarodne zajednice, svako zajedništvo bez elementarnih socio-kulturnih i političkih pretpostavki je neodrživo. Hiljadugodišnja «de facto» opstojnost BiH je afirmirala «bosansku običajnost, «bosanski habitus», koji nije isključivo «etnička mržnja», nego i bosanska identiteta zajedništva. Uspjeh mirovne misije u Brčkom je potvrdio važnost modela mirovnog sporazuma. Mirovna misija u BiH je mogla biti uspješnija da se slijedio Horowitzev

---

1 U ovom broju „Pregleda“ objavljujemo drugi dio teksta (17-33 str.).

2 In this issue of *Pregled*, the second part of the text (pgs 17-33) is published.

integrirajući model (Konačna arbitražna odluka), nego Lijpartov segregirajući model (Djetonski mirovni sporazum). Ono što nedostaje BiH je bosanski AUCTORITAS (Suveren), koji se već odavno internacionalizirao. Stoga je BiH prostor permanentnih pregovora o mogućnosti zajedničkog života a da dogovor, kao ni podjela, nisu na vidiku.

Ključne riječi: *etnička mržnja, podjela BiH, konstruktivizam, state-building, međunarodna birokracija, bosanska običajnost, bosanski habitus, integrirajući, segregirajući, permanentni pregovori*

Summary

A critical analysis of the book: A Free City in the Balkans: Reconstructing and Divided Society in Bosnia by Matthew Parish, Brčko Supervisor's former advisor, will try to look at the theoretical, but practical and political assumptions, on which the Parish based his views about the "permanent ethnic hatred" in B&H and its inevitable division. Parish's constructivist approach to the new international "state-building" peace agenda, implemented in Bosnia after the 1992-1995 war by the case study of Brčko District of B&H, raised to the level of absolute the role of international bureaucracies, without whose permanent support the ongoing project of preserving Bosnia seems to be impossible. During a certain period, this support was successful only in Brčko, however "accidentally", owing "to the right people, at the right place, at the right time."

Parish reduced Bosnian social reality to the ethnic hatred and conflict, not giving any importance to the model of a peace agreement. Regardless of the international community's support, any kind of fellowship (community) without elementary socio-cultural and political assumptions is unsustainable. Thousand years long 'de facto' existence of B&H has also affirmed "the Bosnian customs," "the Bosnian habitus" that is not "ethnic hatred" exclusively, but also the Bosnian fellowship's identity. The success of peacekeeping missions in Brčko confirmed the importance of the model of the peace agreement. The UN peacekeeping mission in Bosnia would have been successful if it followed the Horowitz integrating model (Final Award), not Lijparts segregating model (DPA). The missing element in Bosnia is the Bosnian "AUCTORITAS" (Sovereign), which has been already internationalized. Therefore, B&H is a place of permanent negotiations on the possibility of living together where there is no any sort of agreement, or division in sight.

Key words: *ethnic hatred, division of Bosnia, constructivism, state-building, international bureaucracy, Bosnian customary, Bosnian habitus, integrating, segregated, negotiations*

Propast supervizije

Gubitak interesa američke administracije za Brčko, nakana visokog predstavnika da okonča superviziju, odstupanje od konačne arbitražne odluke, gubitak autoriteta arbitra Owena, razlozi su, smatra Parish, koji su doveli do povlačenja međunarodne administracije iz Brčkog. Distrikt je time izgubio svoj „elan vital“ na kojem se temeljio njegov prosperitet.

Prvobitna Ashdownova nakana da zatvori kancelariju OHR-a u Brčkom nije dobila suglasnost Supervizora Susane Johnson, koja je ovlaštena konačnom arbitražnom odlukom da procijeni da li su ispunjeni uslovi za tako nešto. Njena procjena je bila da stvari idu u suprotnom pravcu. Isključenje Brčkog iz rasprave o ustavnim reformama, kao i iz procesa prenosa ovlasti na državni nivo, bili su opasni presedani koji su doveli u pitanje sam opstanak Distrikta.³

U nakani da zaštiti Distrikt supervizor Johnson se obratila arbitru Owenu. Owen je pozvao predstavnike entiteta, OHR Sarajevo i Brčko na «proceduralnu konferenciju»na kojoj se trebalo odlučiti o statusu Distrikta.⁴ U sklopu konferencije Owen donosi adendum na konačnu odluku u kojem stoji: «Tako dugo dok entiteti postoje pod Ustavom BiH, svaki transfer na državu podržan od entiteta učinjen bez ekvivalentnog prenosa od, ili suglasnosti, Distrikta bit će suprotan ili nelegalan u odnosu na Konačnu odluku, ako transfer ima značajan efekt na sposobnost Distrikta da funkcioniše kao jedinstvena unitarna multietnička demokratska vlada.»⁵

Ovaj „adendum“ bio je kompromis, smatra Parish, podlošan mnoštvu interpretacija. On je značajno umanjivao sposobnost Distrikta da funkcioniše u skladu sa konačnom arbitražnom odlukom. No, i kao takav je ignoriran. Nikada nije ni preveden, niti distribuiran. Američka vlada i ambasador u BiH nisu imali bilo kakav principijelan stav o ovoj stvari, što je potvrđivalo da je Distrikt izgubio njihovu podršku. Nakon toga Tribunal se više nije spominjao.⁶

---

3 Matthew Parish, „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 178.

4 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 179.

5 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 193.

6 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 194.

U međuvremenu je State Department septembra 2006. godine na mjesto Johnsonove postavio Raffi Gregoriana, uglednog političkog savjetnika NATO-a, koji će istovremeno obavljati funkcije supervizora i visokog predstavnika za BiH. On je trebao da razriješi odnos države BiH i Distrikta, okonča procedure pred Tribunalom, te zatvori ured OHR-a u Brčkom.

U cilju stvaranja pretpostavki za gašenje OHR-a u Brčkom, Gregorian donosi amandmane na Statut Distrikta 2008. godine. Tim amandmanima uveden je konsocijacijski mehanizam u funkcioniranje Vlade i Skupštine Distrikta. Uvedene su nacionalne kvote oko izglasavanja određenih odluka vezanih za budžet, jezik, kulturu i još neka pitanja. Mada ovi amandmani nisu bili tako radikalni kao oni doneseni na ustave entiteta, ipak su izmijenili arhitektoniku konačne odluke, što je sugeriralo neodrživost tog modela.⁷

Amandmanom na Ustav BiH, marta 2009. godine, Gregorian je želio okončati priču o statusu Distrikta. Ovaj amandman bio je «daleko ispod potreba da se obezbijedi budućnost Distriktu». Njime je legalni status Distrikta ostao otvorenim, ali je praktično Distrikt ostao bez direktne prezentacije na državnom nivou.⁸

Nakon toga Distrikt je izgubio svoj raniji smisao. Postao je „potemkinovo selo“ za međunarodne posjetitelje, sa veoma mračnim scenarijem za budućnost.⁹

Budućnost Distrikta

Kada izgubi svoje specifičnosti, Brčko će dijeliti sudbinu BiH, smatra Parish. Gašenjem supervizije i smanjenjem budžeta veoma brzo će doći do obnove nacionalnih podjela. Skupština i Vlada će se teško usuglašavati, a neovisnost sudstva bit će dovedena u pitanje. Pod pritiscima izvana otvorit će se pitanje kome Brčko pripada?¹⁰

Da bi se Brčko očuvalo kao multietnička zajednica u BiH potrebno je da lokalni političari supstituiraju međunarodnu birokraciju. No, takvih političara u provincijalnom gradu, sa provincijalnim mentalitetom i ruralnom kulturom nema.¹¹

---

7 Isto, str. 194.

8 Isto, str. 194.

9 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 195. i 196.

10 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 196.

11 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bo-

Druga mogućnost da se Brčko očuva je da se postigne postdejtonski dogovor o očuvanju BiH kao cjelovite države. No, država BiH može se očuvati samo uz pomoć međunarodne birokracije (visokog predstavnika). Kada se međunarodna birokracija povuče „narodna volja i politička logika bosanske konstitucije će prevladati“.¹² Tada će se i Brčko podijeliti.¹³

Šta smo naučili?

U završnom poglavlju «Šta smo naučili» Parish ističe da je njegova konstruktivistička analiza pokazala da međunarodni mirovni projekt „state buildinga“ u BiH ima potencijal za uspjeh. Međunarodna birokracija može da bude model, «koji postiže izuzetne rezultate».¹⁴ Brčko je dragulj postkonfliktne integracije sa uspješnom reintegracijom stanovništva, uspješnom ekonomijom, funkcionalnim multietničkim javnim institucijama.¹⁵

Glavni faktor uspjeha mirovne misije je „međunarodna diktatura“, zaključuje Parish. Ta diktatura je u Brčkom bila prisutna od samog početka, od prvih arbitražnih odluka koje su donošene bez suglasnosti strana u sukobu. Uspješnost supervizora, pa dakle i mirovne misije, ovisila je od „financijskih i ljudskih resursa», od «pravne moći njegovih odluka», od „podrške vojnih snaga“, „kontinuiteta dobrih supervizora i njegovih suradnika“, „mandata bez vremenskog ograničenja“.¹⁶

Da bi donekle ublažio svoj konstruktivistički solipsizam po kojem međunarodna birokracija kreira novu međunarodnu stvarnost volontaristički „ex nihilo“, Parish ga pokušava uskladiti sa drugim elementima mirovne misije: političkom kulturom spornih područja i različitim normativnim osnovama mirovne misije.

U BiH kulturne pretpostavke za uspješno funkcioniranje međunarodnog diktatora on nalazi u «preegzistentnoj diktatorskoj kulturi» komunističkog perioda. Supervizor kao «najviša moć» („higher power“) lako se uklopio u naslijeđenu kulturu komunističkih diktatura.¹⁷

---

snia“, I.B.Tauris, 2010, str. 197. i 198.

12 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 198.

13 „Brcko will be torn apart in the process“. Isto, str. 199.

14 Isto, str. 200.

15 Isto, str. 201.

16 Isto, str. 207.

17 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bo-

Specifična normativna rješenja za BiH, Brčko i Mostar Parish nije mogao prenebregnuti. U Mostaru se radilo o konsocijacijskom modelu „power sharing“, koji nije bio zastupljen u Brčkom.¹⁸ Ta razlika je vidljiva i kada se porede Dejtonski sporazum i konačna odluka. «Dejtonskim ustavom, kao i mostarskim rješenjem, institucionalizirala se etnička podjela», koja «motivira nacionalističku retoriku i demotiviše kooperaciju». Tamo gdje se primjenjivao konsocijacijski model etničke zajednice ostale su odvojene, dok je u brčanskom slučaju došlo do integracije.¹⁹

No, bez obzira na ove uvide Parishev konačni stav je uvijek isti. Mirovni projekt „state-buildinga“ ovisi isključivo o međunarodnoj birokraciji. Pošto je logično pretpostaviti da će međunarodna zajednica, prije ili kasnije, napustiti sporno područje, onda je isto tako neminovno zaključiti da se to sporno područje mora vratiti u „prirodno stanje“ rata svih protiv svih.

Na kraju, ovakva Parisheva logika čini pervertiranima same pretpostavke sopstvene analize. Na početno pitanje šta je to bilo specifično što je dovelo do uspjeha Distrikta, Parish odgovara da je uspjeh međunarodne birokracije „u stvari bio slučajan“. „Pravi ljudi su se našli na pravome mjestu, u pravo vrijeme“ i to je sve.²⁰ Tako je Parish uspjeh mirovne misije u Brčkom sveo na slučajnost.

Epilog

Početnu dilemu o mogućnosti „izgradnje države“ i „rekonstrukciji podijeljelog društva“ u BiH Parish dovodi do epiloga. „Izgradnja države“ i „rekonstrukcija društva“ u BiH je moguća isključivo putem diktature međunarodne birokracije, što uspjeh Distrikta potvrđuje, ali i tada samo slučajno („pravi ljudi na pravom mjestu...“), bez garancije da se to može ponoviti u budućnosti.²¹ U BiH taj se uspjeh nije mogao ponoviti jer:

- međunarodna birokracija nije pokazala dovoljno sposobnosti na nivou

---

snia“, I.B.Tauris, 2010, str. 214.

18 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 200. i 201.

19 Isto, str. 214. i 223.

20 „The success of such organisations in competently pursuing their mission is very contingent upon having the right people in the right place at the right time“... „success is very much left up to chance“. Isto, str. 227.

21 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 226. i 227.

BiH da uspješno realizira Dejtonski mirovni sporazum, što je dovelo do neuspjeha i proizvelo dodatni kaos,

- BiH nema unutarnjeg civilizacijskog i političkog potencijala za demokratsku konstituciju države i društva

Uslov za očuvanje BiH je novi postdejtonski dogovor. Taj unutarbosanski postdejtonski dogovor je, po Parishu, više hipotetičan, jer nema ni jednog primjera u povijesti BiH koji bi davao takve mogućnosti. Bez permanentne međunarodne podrške projekt održanja cjelovite BiH je nemoguća misija.²²

Ako se međunarodna birokracija, prije ili kasnije mora povući iz BiH, a rekonstrukcija društva i izgradnja države nije moguća bez diktature međunarodne birokracije, onda je „suštinska mogućnost za BiH već sada jasna“.²³ Tu „bitnu mogućnost“ razrješenja krize u BiH Parish ipak nije eksplicite iznio u knjizi „A Free City in the Balkns: Raconstructing a divided society“.²⁴ Ona je sadržana van korica knjige, ali je njen sastavni dio.

U tekstu «Republika Srpska-After Independence» Parish piše: «U jugoistočnoj Europi će uskoro nastati nova država, Republika Srpska, kao osma po redu država koja nastaje iz krvavih jugoslavenskih ratova 1990-ih... Svrha ovoga teksta je da se taj rizik preduprijedi stimuliranjem ozbiljne rasprave o tome šta učiniti kada se neizbježno već dogodi.»²⁵

Ovdje Parish naravno ne misli da se preduprijedi izdvajanje Republike Srpske iz BiH, nego da se preduprijede eventualne posljedice koje bi se mogle desiti tim odvajanjem (događanjem neizbježnog). Vraćanje ratu je po njemu «indikator političkog primitivizma. Političke granice nisu vrijedne umiranja»²⁶ Cijela knjiga „A Free City in the Balkns: Raconstructing a divided society“

---

22 „The Dayton state has been held together only by coercive and unaccountable powers of the High Representative and the Supervisor“. Matthew Parish: „A Free City in the Balkns: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 199.

23 „But the essential choice for the country is already clear:“. Isto, str. 225. i 227.

24 Parish govori „o mogućnosti odgode neizbježnog“, „o mračnom scenariju“ za BiH, o „narednim godinama Balkanske historije koje će donijeti konačan odgovor na to pitanje“, ali izbjegava povući eksplicitan zaključak o onome što je po njemu „neminovnost“, o podjeli BiH i stvaranju nove političke realnosti na ovim prostorima. Isto, str. 199, 225. i 227.

O toj neminovnosti govori na drugim mjestima.

25 Matthew Parish: “Republika Srpska – After Independence“, www.contemporaryrelations.eu/.../Republika_Srpska_After_Independence.pd.

26 Intervju sa Parishom: The future of Bosnien now lies with Bosnians, not with outsider, <http://www.transconflict.com/2010/09/the-future-of-bosnia-now-lies-with-bosnians-not-with-outsiders-079/>.

je u stvari elaborat o „neizbježnom“, o kreiranju nove političke realnosti na Balkanu. Njen je zadatak da to „neizbježno“ obrazloži.

Parish ne govori o formalno-pravnim pretpostavkama otcjepljenja R Srpske jer zna da se njeno otcjepljenje ne može formalno-pravno utemeljiti. Legalitet R Srpske izveden je iz Dejtonskog mirovnog sporazuma. Kršenjem tog sporazuma (a jednostrano izdvajanje R Srpske iz BiH jeste kršenje Dejtonskog sporazuma) ništi se legalna osnova postojanja R Srpske. Stoga Parish nigdje ne spominje normativno-pravni osnov otcjepljenja R Srpske, niti normativni osnov smatra bitnim. Na pitanje šta ga čini tako sigurnim da će R Srpska neizbježno biti neovisna, on odgovara: «U velikoj mjeri ona je već neovisna»²⁷. Iste tvrdnje ponavlja na drugom mjestu kada kaže da «de facto R Srpska jeste neovisna»²⁸. «Kakva god njena historija bila, RS ne može nestati jer je isuviše moćna».²⁹

Republika Srpska je „faith accompli“, svršen čin koji uspostavlja faktično stanje bez standardne procedure. „De facto state“ temelji se na efektivnosti (effectiveness), efektivnoj kontroli određene teritorije.³⁰ Po Parishu, i ne samo po Parishu, R Srpska „de facto“ jeste država.

Mogućnost otcjepljenja R Srpske i njeno osamostaljenje kao neovisne države Parish ne izvodi iz norme (prava). Neovisnost R Srpske proizlazi iz «NORMATIVE KRAFT DES FAKTISCHEN».³¹ Iz faktičnog stanja državnosti („de facto state“) R Srpske, Parish izvodi važenje principa „ex factis juris oritur“. Faktično stanje određuje pravno stanje. Pošto R Srpska faktički jeste država, ona je nova politička realnost na ovim prostorima. To je epilog Parisheve knjige „A Free City in the Balkns: Raconstructing a divided society“.

---

27 Isto.

28 M. Parish: Controversy and criticism: an author's reflections, www.matthewparish.com/blog2/.

29 The future of Bosnien now lies with Bosnians, not with outsider, <http://www.transconflict.com/2010/09/the-future-of-bosnia-now-lies-with-bosnians-not-with-outsiders-079/>.

30 Sergio Turmanidze: „Status of the De facto state in Public International Law“, Hamburg, 2010, str. 9.

31 Suština principa «NORMATIVE CRAFT DES FAKTISCHEN» („normativna snaga faktičnog) je da faktično stanje određuje pravno stanje (laws-creating influence of fact). Njime se najozbiljnije bavio G. Jellinek: Uber die normative Kraft des Faktischen, vidi u Sergio Turmanidze: „Status of the De Facto in public International Law“, Hamburg, 2010.

Konstruktivizam Matthewa Parisha

Pošto se epilog knjige temelji na radikalno konstruktivističkom pristupu međunarodnim odnosima (novoj mirovnoj agendi međunarodne zajednice), a da se pri tome autor nije potrudio da svoju teorijsko-metodološku poziciju podrobnije pojasni, izvršit ćemo „proširenje“ njegovog teorijskog polazišta kako bi svestranije sagledali teorijske premise na kojima gradi svoje stavove.

John Searl u svojoj knjizi „The construction of social reality“ tvrdi da postoje dva ontološka nivoa stvarnosti:

„Fakta na nižem nivou koje naziva prirodna („brute“) fakta koja postoje neovisno od ljudi i njihovih institucija. Ta fakta na višem nivou, koja naziva institucionalna fakta. Ona su ovisna o ljudskim institucijama i prije svega povezana sa „kolektivnom intencionalnošću“.³²

„Institucionalna fakta nastaju putem suglasnosti ljudi. Ona egzistiraju samo zato što mi vjerujemo da ona egzistiraju. Te su stvari kao novac, vlasništvo, vlada, brak.“³³

Jackson and Sorensen definiraju opće stavove konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa:

„Međunarodni sistem nije nešto „out there“, kao solarni sistem. On ne egzistira po sebi, nego kao intersubjektivni svijet ljudi. Međunarodni sistem je set ideja, misli i normi aranžiranih od ljudi na određenom mjestu u određeno vrijeme. Ako se misli i ideje koje određuju život međunarodnih odnosa mijenjaju, mijenja se i sam sistem jer se sastoji od tih misli i ideja“.³⁴

Vincent Pouliot ističe:

„Socijalni fakti su suština konstruktivizma. Socijalnu realnost, uključujući i međunarodne odnose, konstituiraju socijalni agenti putem socijalnih normi“³⁵.

---

32 Barry Smith and John Searl: „The construction of social reality: An Exchange“, *American Journal of Economic and Sociology*, citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.23.580&rep.

33 Searle: „The construction of social reality“, New York: The Free Press: 1995, str. 1.

34 Jackson-Sorensen: „Introduction to International relations. Theories and approaches“, Oxford University Press, 2010, str. 162.

35 Vincent Pouliot: „The Essence of constructivism“, *Journal of international relations and development*, Volumen 7, Number 3, 2004, str. 319.

Iz ovih općih odredbi konstruktivizma mogu se izvesti osnovni elementi konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa:

- međunarodni odnosi (sistem) ne postoje tamo negdje neovisno od ljudi. Oni su društveno konstituirana socijalna realnost,
- tu socijalnu realnost konstituiraju socijalni agenti. Osnovni agenti suvremenih međunarodnih odnosa su međunarodne organizacije, odnosno birokracija međunarodnih organizacija,
- socijalni agenti konstituiraju socijalnu realnost (međunarodnu stvarnost) putem ideja, vrijednosti i normi, a ne materijalnih interesa. Danas se može govoriti o globalizaciji liberalno-demokratskih vrijednosti i normi.
- mehanizmi putem kojih međunarodni agenti konstituiraju međunarodnu stvarnost su govor, socijalizacija, jezičke igre, ubjeđivanje, retorička i komunikativna praksa...
- socijalna realnost (međunarodni odnosi) se konstituira u vremenu i prostoru

Ove opće odredbe konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa mogu se svesti na: a) socijalnu realnost, b) ideje, vrijednosti i norme i c) socijalne agente. Funkciju i značaj ova tri elementa konstruktivističkog pristupa međunarodnim odnosima pokušat ćemo sagledati u Parishevoj analizi mirovne misije međunarodne zajednice u BiH.

Parish apsolutizira ulogu socijalnog agenta (međunarodne birokracije) koja konstruira „ex nihilo“ međunarodnu realnost u postkonfliktnim društvima, ne pridajući pri tome gotovo nikakav značaj prostorno-vremenskim specifičnostima socijalne realnosti koja se rekonstruira, kao ni specifičnostima ideja, vrijednosti i normi (mirovnim sporazumima) putem kojih se rekonstruira. Time Parish svoju teorijsku poziciju svodi na neku vrstu „konstruktivističkog solipsizma“, koji negira svako postojanje socijalne realnosti neovisno od socijalnog agenta. Stoga on na kraju čitav mirovni projekt svodi na subjektivni voluntarizam i slučajnost. Pri tome se zaboravlja pitanje o samoj „ontološkoj osnovi konstrukcije“.³⁶ Konstrukcija socijalne realnosti, pa i međunarodnog poretka, ne nastaje „ex nihilo“. Pretpostavka konstrukcije su i „reificirana socijalna fakta“ (reify social facts)³⁷ koja „esencijaliziraju svijet“ za koji „konstruktivisti ostaju agnostici“.³⁸

36 Vincent Pouliot: „The Essence of constructivism“, Journal of international relations and development, Volumen 7, Number 3, 2004, str. 321.

37 Isto.

38 Vincent Pouliot: „The Essence of constructivism“, Journal of international relations and development, Volumen 7, Number 3, 2004, str. 321.

Jednom reificirana (institucionalizirana) socijalna fakta postaju „objektivna fakta“ koja socijalni agenti ne mogu ignorirati. Oni postaju „institucionalizirana fakta“, dio poretka stvari koji jeste kreacija ljudi. Searle za institucionalizirana (reificirana) fakta kaže da su „ontološki subjektivna ali epistemološki objektivna“.³⁹

Bilo bi krajnje nekorektno i neistinito reći da je Parish potpuni agnostik bosanske socijalne realnosti. No, on bosansku realnost svodi na one karakteristike koje odgovaraju njegovom krajnjem zaključku o podjeli BiH. Za njega, ona je trajno „invalidna“ i kao takva nesposobna za autonomnu demokratsku rekonstrukciju. Temeljne odrednice te „invalidnosti“ su etnička mržnja i građanski sukob.

Bosanska socijalna realnost

a) Građanski rat:

Parish, i ne samo Parish, sukob u BiH pogrešno definira kao građanski rat. Građanski rat je po definiciji „rat između organizovanih grupa unutar iste nacionalne države ili republike“⁴⁰. Nećemo sporiti da u BiH nije bilo elemenata građanskog rata, ali je taj sukob po svojoj suštini bio „međunarodni sukob“. Sud u Hagu, u slučaju Tužilac protiv Tadića, utvrdio je da oružani sukob u BiH bio međunarodni sukob, jer vojska bosanskih Srba (VRS) i vojska Jugoslavenske armije (JA), nisu bile dvije odvojene vojske.⁴¹ To je činjenica koju Parish sasvim zanemaruje.

Koncepti stvaranja Herceg Bosne, odnosno R Srpske, nikada nisu bili koncepti isključivo bosanskih Srba i bosanskih Hrvata. To su bili koncepti Srba i Hrvata kojima je sjedište u Beogradu, odnosno Zagrebu. Da li bi podjela BiH za Srbe i Hrvate uopće imali smisla da se BiH graniči sa Slovenijom, Albanijom ili nekom drugom neutralnom zemljom? Isključujući Srbiju i Hr-

---

39 Vincent Pouliot: „The Essence of constructivism“, *Journal of international relations and development*, Volumen 7, Number 3, 2004, str. 329.

40 Vidi http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_war.

41 Međunarodni sud u Hagu je u slučaju tužilac protiv Tadića utvrdio da se sukob u BiH može tretirati kao međunarodni sukob. Vidi Lindsay Moir: „The Law of international armed conflict“, *Cambridge studies in international and comparative Law*, 2004. „It found that, after May 1992. the Bosnian Serb Army (VRS) and the Federal Yugoslav Army (VJ) did not mount to the two separate armies in any genuine sense... Hence, even after 19. May 92. the armed conflict in Bosnia and Hercegovina between Bosnian Serbs and the Central authorities of BiH must be classified as an international armed conflict“, str. 50.

vatsku, kao bitne faktore sukoba u BiH, Parish je kreirao neistinitu premisu o „unutrašnjem sukobu“, koja je uticala na njegov teorijsko-metodološki pristup bosanskoj stvarnosti, kao i na njegove praktično-političke stavove.⁴²

b) Etnički sukob

Parish građanski rat u BiH tretira kao etnički rat, a da kategoriju „etnosa“⁴³ uopće ne definira, kako bi provjerio da li se njen sadržaj može primijeniti na bosanske narode (Srbe, Hrvate i Bošnjake). Zatim, u skladu s anglosaksonskom tradicijom, etničnosti podvodi pod rasna određenja.⁴⁴ Etničke razlike tako postaju nefleksibilne i nepromjenljive razlike.⁴⁵ Definirati sukob u BiH kao građanski rat, a onda ga podvesti pod etnički (rasni) sukob, znači taj sukob učiniti prirodnim, stalnim i permanentnim, koji u finalu dovodi ili do istrebljenja neke od strana u sukobu ili do njihovog fizičkog razdvajanja.⁴⁶

U BiH je postala praksa da se identiteti (razlike, sukobi) Srba, Hrvata i Bošnjaka podvode pod kategoriju etničkog, što dodatno zamagljuje prirodu njihovog odnosa. Svako preciznije teorijsko definiranje ovih kategorija, kao i analiza njihove historijsko-praktične primjene bi pokazalo da to nema smisla. I teorijski i praktično identiteti (razlike, sukobi) Srba, Hrvata i Bošnjaka se ne mogu podvesti pod kategoriju etničkog. Vera Križišnik Bukić kaže «da su Srbi, Hrvati i Bošnjaci na etničkom i narodnosnom nivou identični, a na nacionalnom različiti».⁴⁷

---

42 „Susjedski uticaji su u prošlosti i sadašnjosti Bosne uvijek imali odlučujuću ulogu. Aktualni trenutak bosanske stvarnosti uopće nije moguće objasniti bez poznavanja historije susjedskih odnosa. Ta pozadina je danas i sutra bitna komponenta bosanske identitete.“ Vera Križišnik Bukić: „Bosanski identitet“, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997, str. 78.

43 Slijedeći Webera etnos možemo definirati kao „skupina ljudi koja vjeruje u zajedničko porijeklo“. Vidi Zbornik Študije o etnonacionalizmu, Ljubljana, 1991. Naglasak je na odrednici „vjeruju“. Narodi u BiH tako mogu vjerovati u zajedničko slavensko porijeklo, ali mogu vjerovati i u različito porijeklo Srba, Hrvata i Bošnjaka.

44 Vidi u HANDBOOK OF RACIAL-CULTURAL PSYCHOLOGY AND COUNSELING Edited by ROBERT T. CARTER, John Wiley & Sons, Inc. 2005. o zamjeni kategorije multikulturalnosti kategorijom rasno-kulturnih razlika.

45 Rasa i karakteristike povezane s njom su nefleksibilne i stalne. Rijetko se mijenjaju, čak i stoljećima. Vidi isto, Introduction XVII.

46 «The only solution available for either ethnic group are to retreat to an area where one's own group is dominant, or to expel the members of the opposing group from one's territory.» Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 15.

47 Vera Križišnik Bukić: „Bosanski identitet“, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1997. Ona govori

I mnogi drugi autori rat u BiH određuju kao etnički. No, za razliku od Parisha oni definiraju značenje kategorije etnos. Ben Fowkes pravi razliku između etnosa i nacije, tako što naciju definira kao grupu ljudi koja ima državu, a etnos kao potencijalnu naciju. Etnos je grupa ljudi koja teži da postane nacija, odnosno da ima svoju državu.⁴⁸ Isto tako Steve Fenton kaže za etnos da je „socijalna grupa koja traži svoju političku autonomiju ili državu“.⁴⁹ Govoriti o sukobu u BiH kao sukobu oko definiranja države, odnosno oko statusa pojedinih nacija unutar/van države, mnogo je primjerenije, nego svoditi sukob Srba, Hrvata i Bošnjaka na primordijalni etnički ili rasni sukob. Brubaker sukob oko definiranja države naziva «nacionaliziranje države» («nationalizing state»)⁵⁰. Svesti sukoba u BiH na primordijalni etno-rasni sukob Srba, Hrvata i Bošnjaka znači utemeljiti razloge za permanentno posredovanje međunarodne birokracije ili primjenu teoriju podjele.

Uspjeh mirovne misije u Brčkom je pokazao da se rat u BiH ne može svesti na permanentni etno-rasni sukob. Kada se definicija države prihvati ili nametne, kao što je bio slučaj u Brčkom, razlike među bosanskohercegovačkim narodima gube svoj destruktivni potencijal. Integracija društva i funkcioniranje multietničkih institucija u Brčkom to potvrđuje. Ono što je dovelo do uspjeha mirovne misije u Brčkom nešto je više od Parisheve „slučajnosti“.

Ideje, vrijednosti i norme

Konstruktivizam pridaje izuzetan značaj uticaju idejnog faktora u oblikovanju međunarodnih odnosa. Globalna racionalizacija svijeta učinila je da ideje, vrijednosti i norme dobiju univerzalni karakter. Stoga su ideje, vrijednosti i norme od suštinskog značaja za razumijevanje međunarodnog poretka.⁵¹

---

o višestoljetnom postojanju bosanskog identiteta zbog kojeg bi „bosansku etničku zajednicu, po školskim mjerilima, već u srednjem vijeku smjeli tretirati kao bosanski narod... Od XV stoljeća dalje počinje se, još ne sasvim izoblikovan bosanski narodni (nacionalni) identitet, cijepati“, str. 66.

48 Ben Fowkes: „Ethnicity and Ethnic Conflict in the Post-Communist World“, Palgrave, 2002.

49 Steve Fenton: „Ethnicity“, Cambridge, Polity, 2003. st. 52 i 53 u Mark Vanderwerf: „National identity in BiH“, www.GlobalMissiology.org april 2009.

50 Marc Helbling: «Re-conceptualizing the construction of nations with Bourdieu's help», CRONEM conference 07, 2007.

51 Jackson-Sorensen: „Introduction to International relations. Theories and approaches“, Oxford University Press, 2010, str. 163.

Ideje, vrijednosti i norme reguliraju ponašanje ljudi, utiču na identitet ljudi i njihove odnose. Usvajaju se putem ubjeđivanja, ali i putem prisile. Suština normi je ipak u njihovoj ubjedljivosti (prihvatljivosti).⁵²

Međunarodne mirovne misije u postkonfliktnim društvima temelje se na setu ideja, vrijednosti i normi, sadržanih u mirovnim sporazumima. Postoje dva modela mirovnih sporazuma, segregacijski i kooperativni, smatra Bieber. Segregacijski model je Lijhpartov konsocijacijski ili „power-sharing“ model. Drugi model je Horowitzev integracijski model („initiative based system“).⁵³

U BiH su implementirana oba normativna modela, segregacijski, objektiviziran u Daytonskom mirovnom sporazumu, i integrirajući, sadržan u Konačnoj arbitražnoj odluci za Brčko. Parish u više navrata ukazuje na razlike između ova dva mirovna sporazuma. „Namjera međunarodne zajednice da sačuva BiH kao jedinstvenu državu na osnovu Dejtonskog sporazuma ne izgleda odbranjiva na bilo koji racionalan način“, jer „Dejtonska konstitucija ima strukturu koja vodi podjeli zemlje“.⁵⁴ „Konačna arbitražna odluka je kreirala nešto sasvim novo i specifično“, naglašava Parish.⁵⁵ Institucionalni model Distrikta nije poznao mehanizme „power-sharing-a“ sa nacionalnim kvotama i pravom veta. Bio je to liberalno-demokratski model koji je u prvi plan stavljao jednakost građana, a čak eksplicite „zabranjivao svaku podjelu Distrikta na nacionalnoj osnovi“.⁵⁶ Na takvoj, gotovo rigidnoj demokratskoj osnovi došlo je do reintegracije u ratu podijeljenog društva i funkcioniranja multinacionalnih institucija.

Mada svjestan činjenice o različitim normativnim vrijednostima Dejtonskog mirovnog sporazuma i Konačne arbitražne odluke za Brčko, Parish joj ne pridaje nikakav praktičan značaj. Zato Parish nema odgovora na pitanje zašto je Konačna arbitražna odluka bila integrirajuće aplikabilna na bosansku stvarnost u Brčkom a Dejtonski sporazum ne, osim na način birokratskog voluntarizma ili puke slučajnosti. Stoga i ne uzima u obzir mogućnost koju iznosi Davida Chandlera da bi „mirovni proces u BiH bio mnogo uspješniji da se slijedio Horowitzev «integrirajući», nego Lijhpartov «segregirajući», model.“⁵⁷

52 Annika Biorkdahl: „Normative influence in world politics“, Workshop No.7, 2004.

53 F. Bieber: „Institutionalizing Ethnicity in Former Yugoslavia“, The Global Review of Ethnopolitics Vol. 2 no. 2, januar, 2003,

54 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 55.

55 Isto.

56 Vidi konačnu arbitražnu odluku za Brčko.

57 David Chandler: „Bosnia-Faking democracy after Dayton“, Pluto Press, 2000.

Socijalni agenti

Konceptualizirane na Weberovom pojmu „racionalnosti“ međunarodne organizacije, odnosno birokracija međunarodnih organizacija predstavlja najmoćnijeg socijalnog agenta kreiranja međunarodnog poretka. Svoju moć ona temelji na sposobnosti produciranja ideja, znanja, vrijednosti i normi, kojima rekonfiguriraju socijalnu realnost, posredujući između socijalnih aktera i socijalnog konteksta.⁵⁸ Suština birokracije se otjelovljuje u njenoj racionalnosti, odnosno u njenom racionaliziranju iracionalnog socijalnog okruženja.⁵⁹

Bitnu ulogu međunarodne birokracije u kreiranju međunarodnih odnosa Parish je apsolutizirao. Mirovni projekt „state-buildinga“ u BiH učinio je ovim isključivo o „racionalnom“ autoritetu međunarodne birokracije (Visokog predstavnika i Supervizora za Brčko).

Apsolutiziranjem birokracije Parish je sopstvenu metodičku poziciju zapleo u Weberov „paradoks dominacije“.⁶⁰ Birokratski „paradoks dominacije“ proizlazi iz temeljnog zadatka birokracije da racionalnim učini iracionalno socijalno-političko okruženje. Racionaliziranjem okruženja birokracija ukida razloge svoga sopstvenog postojanja (iracionalno okruženje). Stoga je u njenom djelovanju prisutan „intrinzički pritisak“ da racionaliziranje socijalno-političke stvarnosti provede na način koji uvijek iznova producira potrebu za birokratskom intervencijom. Tako se birokratska racionalnost pretvara u svoju suprotnost, produkciju iracionalnosti.⁶¹

Implementacija Dejtonskog mirovnog sporazuma je svojevrsan primjer birokratskog „paradoksa dominacije“. S ciljem da racionalizira bosansku iracionalnost međunarodna birokracija implementira normu (Dejtonski sporazum) koja uvijek iznova producira iracionalnost, a time i potrebu za birokratskom racionalnom intervencijom. Pri tome se uzrok iracionalnosti uvijek traži u socijalnoj realnosti, a ne u idejama, vrijednostima i normama koje birokracija implementira, ili u samoj birokratskoj intervenciji. Ukoliko dođe do racionalizacije socio-političkog okruženja, kao što je bio slučaj u Brčkom, onda je to zasluga isključivo birokracije. Tako se apsolutizira permanentna potreba za birokracijom.

---

58 Annika Bjorkdhal: „Normative influence in world politics“, Workshop No.7, 2004.

59 Martha Finnemore: „Norms, culture and world politics: insights from sociology’s institutionalism, *International organization* 50,2, Spring 1996, 325–347.

60 Sebastian Gehart: „A rational agenda: A Weberian concept International organizations’ power in IR, www2.warwick.ac.uk/fac/soc/.../a_rational_agenda_crips_27oct2010.pdf.

61 Sebastian Gehart: „A rational agenda: A Weberian concept International organizations’ power in IR, www2.warwick.ac.uk/fac/soc/.../a_rational_agenda_crips_27oct2010.pdf.

Druga slabost Parishevog apsolutiziranja birokracije je dekontekstualiziranje njene racionalnosti, odnosno transcendiranje kulturnog konteksta njenog važenja. Stoga Parish ne može odgovoriti na pitanje zašto su neke ideje, norme i vrijednosti adekvatne i aplikabilne (Konačna arbitražna odluka za Brčko), a druge ne (Dejtonski sporazum), osim na način da se aplikabilnost normi učini ovisnim isključivo o birokratskoj racionalnosti.

Tako Parish normativnu osnovu mirovnog projekta supstituira apsolutiziranjem moći međunarodnih organizacija. Visoki predstavnik za BiH i Supervisor za Brčko ne djeluju kao „supervizori implementacije mirovnog sporazuma i moć koja reagira u vanrednim prilikama („emergence power“). Oni postaju „integralni i najvažniji“ dio ustavno-pravnog sistema.⁶² U stvari, oni preuzimaju ulogu ustavno-pravnog sistema (norme).

Važnost međunarodne birokracije u BiH je nesporno ogromna. Bez međunarodnog prisustva teško je i zamisliti efikasno funkcioniranje, pa i samu održivost, dejtonskog ustavno-pravnog poretka. No, da bi se objektivno sagledala uloga i važnost međunarodne birokracije (Visokog predstavnika i Supervizora za Brčko) u BiH, ona se mora analitički adekvatno pozicionirati u ustavno-pravnu strukturu dejtonske BiH, odnosno Brčko Distrikta. Za tako nešto je potrebno na nivou ustavne strukture vlasti BiH, kao i statutarnog ustrojstva vlasti Distrikta, razlikovati „pouvoir constituant“ („konstituirajuću moć“) od „pouvoir constitue“ („konstituirane moći“). „Pouvoir constitue“ („konstituirana moć“) je legalno definirana moć i ona proizlazi iz ustavne konstitucije. Njene funkcije definirane su ustavom. To nije krajnja moć, jer ne može konstituirati samu sebe. Stoga postoji moć koja je iznad nje, moć koja je suverena i koja stvara Ustav. Ta fundamentalna moć se naziva „pouvoir constituant“ („konstituirajuća moć“). Ona je suverena i neograničena, jer nema ništa iznad nje što je može ograničavati. Ona egzistira kao krajnji izvor moći izvan ustavnog poretka. Dok pravni poredak funkcionira „pouvoir constituant“ („konstituirajuću moć“) miruje. Javlja se u vanrednim prilikama, kada je pravni poredak suspendiran ili ne funkcionira⁶³

---

62 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010. st. 88,90,112,113. Za Supervizora Parish navodi da „under the Final Award, he became a fourth branch of government, whose influence and decisions pervaded every District public institution“. St.113. To isto vrijedi i za Visokog predstavnika. „After the Bonn conference of the PIC, OHR progressively came to see itself as having the last word on every Dayton issue and indeed every legal issue in the entire country“, str. 90.

63 Carl Schmitt: „Political Theology“, The MIT Press. 1985. Vidi Enes Pašalić: „Brčanski simulakrum“, Godišnjak BZK, 2008, str. 81.

Parish pogrešno tvrdi da su Visoki predstavnik za BiH i Supervizor za Brčko „integralni i najvažniji“ dio ustavne strukture vlasti („Pouvoir constitue“- „konstituirane moći“) BiH. Ustvari, oni su predstavnici bosanskog „suverena“ („pouvoir constituant“- „konstituirajuće moći“). „Suveren je onaj ko odlučuje o vanrednom stanju“⁶⁴, a to znači „ko odlučuje u situaciji konflikta o tome šta predstavlja javni interes ili interes države, javnu sigurnost i poredak, la salut public...“⁶⁵ U BiH je suveren međunarodna zajednica. Ona je zaustavila rat (odlučila o vanrednom stanju) i uspostavila poredak (Dejtonski mirovni sporazum). Njeni reprezentanti su Visoki predstavnik i Supervizor. Bonska deklaracija PIC-a od decembra 1997. godine, kojom se proširuju ovlasti Visokog predstavnika, ostaje kod njegovog određenja kao „power emergency“, kao predstavnika „suverena“ („konstituirajuće moći“). Njome se ovlašćuje Visoki predstavnik da djeluje „kada strane nisu u stanju da postignu dogovor“⁶⁶, dakle, kada država ne funkcioniра.

Parisheva tvrdnja da su Visoki predstavnik i Supervizor „integralni i najvažniji“ dio ustavno-pravnog sistema BiH može se samo uslovno i djelomično prihvatiti. Sastavni dio ustavno-pravnog sistema BiH nije Visoki predstavnik, ali jesu predstavnici međunarodne zajednice. Dejtonsko institucionaliziranje nacionalnog putem nacionalnih kvota i prava veta u oba doma parlamenta BiH onemogućilo je autonomno poopćavanje interesa na nivo BiH.⁶⁷ Krajnji autoritet u BiH za prevladavanje nacionalnog veta i donošenja konačnih odluka je Ustavni sud BiH. U Ustavnom sudu BiH su zastupljeni i predstavnici međunarodne zajednice koji praktično odlučuju o svim spornim pitanjima.⁶⁸ Tako „sastavni i najvažniji“ dio dejtonske ustavno-pravne strukture BiH (Ustavni sud) čine i predstavnici međunarodne zajednice, jer Dejtonska BiH ni na nivou „konstituirane moći“ ne može efikasno odlučivati. To nije bio slučaj sa Distriktom. U tome je bitna razlika između Konačne arbitražne odluke i Dejtonskog sporazuma, koju Parish ne respektira. U Brčkom je „konstituirana moć“ (Skupština, Vlada...) funkcionirala gotovo bez uplitanja Supervizora („suverena“).⁶⁹

---

64 Carl Schmitt: „Political Theology“, The MIT Press, str. 5.

65 Isto, str. 6.

66 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 88.

67 Ustav BiH, član IV, 3, e. „Predložena odluka Parlamentarne skupštine može biti proglašena destruktivnom po vitalne interese bošnjačkog, srpskog i hrvatskog naroda...“.

68 Ustav BiH, član VI, 1a („Četiri člana bira Predstavnički dom Federacije, a dva člana Skupština RS. Preostala tri člana bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacija sa Predsjedništvom“).

69 Brčanska Skupština i Vlada („Pouvoir constitue“) su autonomno funkcionirale gotovo

Ukazivanjem na manjkavosti Parisheve konstruktivističke argumentacije o neodrživosti BiH bez međunarodne diktature i njegove tvrdnje o neminovnosti njene podjele ne znači da nekritički pristajemo na ideologizirane obmane i samoobmane o hiljadugodišnjoj bosanskoj državnosti, o zavnobihovskoj građanskoj BiH, koja je evoluirala u demokratsku građansku BiH, o suverenom bosanskom narodu... Već samo prisustvo Visokog predstavnika i Supervizora indiciraju „invalidnost“ BiH, odnosno njen društveni i politički deficit. No, to ne znači da je bez međunarodnog posredovanja, njena podjela neminovna, kao što to tvrdi Parish. Opstanak jedne zajednice nije moguće isključivo na integrirajućoj prisili međunarodne zajednice. Bez minimuma socio-kulturnih i političkih pretpostavki, svako zajedništvo na duži rok je neodrživo.⁷⁰ Stoga, ukoliko bi, kako to tvrdi Parish, historija BiH bila isključivo historija etničke mržnje i sukoba onda BiH, i sa međunarodnom zajednicom i bez međunarodne zajednice, ne bi opstala. No, to očigledno nije tako.

Stav o održivosti BiH temeljimo upravo na principu iz kojeg Parish izvodi mogućnost secesije R Srpske i neminovnost podjele BiH, na principu „normativne snage faktičnog“ («NORMATIVE KRAFT DES FAKTISCHEN»). Ni srednjovjekovni križari, ni raspadi otomanske imperije, Austro-Ugarske monarhije, Kraljevine i Socijalističke Jugoslavije, ni najnovija agresija Srbije i Hrvatske nisu doveli u pitanje hiljadugodišnje „de facto state“ („corpus separatum“) BiH. Snaga bosanske faktičnosti čini BiH feniksom koji se iz sopstvenog pepela obnavlja.

Naravno, njeno „de facto state“ ne izvodi se iz „ništa“. Svako „de facto state“ pretpostavlja normu sopstvene egzistencije.⁷¹ „Ono što jeste“ je nastalo kao rezultat nekog „treba da bude“, nekog poželjnog poretka stvari, a ne pukog

---

bez uplitanja supervizora od nalogom donesenog Zakona o obrazovanju (2001. godine). Naravno, to ne znači da bi ove institucije funkcionirale bez prisustva supervizora.

70 Analizirajući odnos organizacionih formi i kulture međunarodnih odnosa Martha Finnemore naglašava da implementacija novih organizacionih formi ovisi o kulturi, odnosno da je socijalna struktura ontološki primarna u odnosu na produktivnu moć socijalnih agenata. Konstruktivisti su to izgubili iz vida dajući pretjeranu važnost socijalnim agentima, tvrdi Finnemore. Vidi Martha Finnemore: „Norm, culture and world politics: insights from sociology’s institucionalism“, *International organization* 50, 1996, str. 325–347.

71 «Facts alone are powerless to create law. For facts to have significance an anterior legal system must be assumed to exist which invests facts with normative sense.», M. Koskenniemi: «From Apology to Utopia, The structure of International legal Argument», u Sergo Turmanidze: „Status of the De facto state in Public International Law“, Hamburg, 2010, str. 379.

fakticiteta, bar kada je ljudski poredak u pitanju.⁷² Ljudski poredak ili međunarodni poredak, pošto se ovdje radi o političkim zajednicama, pretpostavlja svoju vrhovnu normu. Ta vrhovna norma humaniteta ili međunarodnog poretka je „jus cogens“ norma, obvezujuća norma koja važi za sve.⁷³ „Jus cogens“ norma implicira da je ljudski poredak (čovječnost, humanost), nije nemoguć na zločinu protiv čovječnosti, da međunarodni poredak nije moguć na zločinu.⁷⁴ „De facto state“ BiH utemeljeno je na „jus cogens“ normi.⁷⁵ Time omogućeno hiljadugodišnje povijesno iskustvo bosanskih banova i kraljeva, crkve bosanske i bosančice, bosanskog europejstva Franje Jukića, zavnobihovskog bratstva i jedinstva i bosanskih ljljana nataloženo u bosanskom „habitusu“⁷⁶, u bosanskoj „običajnosti“⁷⁷, u bosanskoj „kolektivnoj intencionalnosti“⁷⁸ proizvelo je organski i transendentnu supstancu koja nije isključivo mržnja i sukob, nego i bosanska identiteta zajedništva.

No, „bosanska običajnost“, „bosanski habitus“, bosanska „kolektivna intencionalnost“ nema jednoznačnu objektivnu egzistenciju, nego predstavlja „sistem dispozicija“ „konceptualne rastezljivosti“ („conceptual stretching“),

---

72 „Contemporary empirical research on norms is aimed precisely at showing how the „ought“ become the „is“.“ Finnemore-Sikkink: „International norm dynamics and Politicaj change“, International organization, Vol. 52, No 4, str. 916.

73 Sergo Turmanidze: „Status oft he De facto state in Public International Law“, Hamburg, 2010. st. 318. Nije nam namjera da ovdje otvaramo Pandorinu kutiju upotrebe «Jus cogens» norme, nego samo da naglasimo, oslanjajući se na Heideggera, da svaki ljudski poredak implicira neko razumjevanje Bitka kao pretpostavku sopstvene opstojnosti. Vidi: William Large: «Heidegger’s Being and Time», Edinburgh, 2008.

74 „Jus cogen je „compelling law“ bez kojeg nema, ne samo međunarodnog poretka, nego ljudski poretka uopće. Vidi http://en.wikipedia.org/wiki/Peremptory_norm.

75 Krajnja je moralna perverzija, protivna «jus cogens» normi, u ovome trenutku zamisliti R Spsku kao samostalnu državu sa srebreničkim i ostalim mezarima, kao što radi Parish.

76 Bourdieu govori o povijesnom iskustvu inkarniranom u tijelu čovjeka i objektiviziranom u stvarima. Habitus je dispozicija akumulirana kolektivnom historijom u tijelo čovjeka i kao takva objektivna pretpostavka njegovog djelovanja. Vidi Vincent Pouliot: „Putting practice theory in practice“, Copenhagen, 2010, str. 2–3.

77 Za Hegela je „običajnost“ ili „etička supstanca“ (Sittlichkeit) rezultat odnosa ljudi koja egzistira iznad ljudi u formi prava. dužnosti, morala neovisno o pojedincu, bez koje bi slobodna volja bila samovolja. To je „općenitost unesena u subjektivnu volju, kao navika, način mišljenja i karakter, on je običaj“. Hegel: „Enciklopedija filozofski znanost, Veselin Masleša-Svjetlost Sarajevo, str. 413.

78 Searle govori da postoji realni svijet kao objektivna činjenica koja ovisi o ljudskoj saglasnosti. Stvari egzistiraju ako ljudi vjeruju da one egzistiraju, ako postoji kolektivna intencionalnost da one egzistiraju. Vidi Searle: „The Construction of social reality“, Penguin.

koje teže priznanju („search for recognition“) u simboličkom poretku.⁷⁹ Prostor simboličkog je prostor označioca, prostor interpretacija, interesa, moći, tumačenja i zakona. Interpretacija se legitimizira «esencijaliziranjem» «sistema dispozicija». Ono što postaje bitno kod interpretacija nisu objektivne karakteristike socijalne realnosti (društvenih grupa), nego neki sadržaji koji postaju «granični marker» između grupa. Samointerpretacija ovisi o interpretaciji Drugoga. Neka interpretacija stiče svoju dominaciju putem borbe. Politička moć određuje dominantnu interpretaciju.⁸⁰ „Auctoritas, non veritas facit legem“. Simboličko (Zakon) postaje ono što je saznato, potvrđeno i priznato od političke moći.⁸¹ Da li će „bosanska običajnost“, „bosanski habitus“ biti prepoznati i priznati u bosanskom simbolnom prostoru kao jedinstvena slavenska etničnost, srednjovjekovnih dobrih Bošnjana, bosanskih Srba, Hrvata i Bošnjaka ili kao primordijalna srpska i hrvatska etničnost, srednjovjekovnih poturica, koji se vraćaju svesrpsstvu, odnosno svehrvatstvu zavisi od bosanskog AUCTORITAS (Suverena).

No, bosanski «AUCTORITAS» („simbolički prostor“) se već odavno «internacionalizirao»⁸². Pitanje bosanskog suvereniteta nije bosansko nacionalno pitanje, nego internacionalno geostrateško, civilizacijsko-religijsko pitanje. Stoga BiH jeste prostor permanentnih pregovora o tome kako da se živi zajedno, a da dogovor, kao ni podjela, nisu na vidiku. Nesposobni na dogovor, prisiljeni na razgovor, čekamo odluku Suverena. Subjekt demokratske konstitucije (Suveren) već odavno nije Demos ili Narod, nego „međunarodno regulativno tijelo“ koje nadgleda političke procese u novim demokracijama⁸³, u cilju očuvanja „mirne Bosne“.

---

79 Roger Brubaker: „Social theory as habitus“, in Bourdieu: Critical perspectives, 1993, str. 212–234.

80 Marc Helbling: «Re-conceptualizing the construction of nations with Bourdieu’s help», CRONEM conference 07, 2007.

81 Gorge Steinmetz: „Bourdieu’s Disavowal of Lacan: Psychoanalytic Theory and the concept of „Habitus“ and „Symbolic Capital“, Constellations Volume 13, No,4, 2006, str. 454.

82 Richmond i Frank govore o bosanskom suverenu kao o odnosu između međunarodne vlade, nacionalnih/lokalnih političkih lidera i bosanskog naroda, uključujući naknadno i Hrvatsku i Srbiju (FRY) kao potpisnike Daytonskog sporazuma. Tako interpretacija BiH, odnosno subjekt interpretacije modaliteta rekonstrukcije BiH uključuje regionalni aspekt (Srbiju Hrvatsku), internacionalni aspekt (Rusija, SAD, EU, te elemente islamskog svijeta). Vidjeti Oliver P. Richmond and Jason Franks: «Between Partition and Pluralism: The Bosnian Jigsaw and an «ambivalent peace», Centar for Peace and conflict studies, www.st-andrews.ac.uk/.../Bosnia%20and%20the%20Liberal%20Peace%202008.pdf.

83 David Chandler: „Bosnia-Faking democracy after Dayton“, Pluto Press, 2000.

Ta nesposobnost bosanskog političkog simbolnog označioca da očuva normu zajedništva potvrđuje slučaj Distrikta. U Brčkom je „bosanski habitus“ prihvatio normu multinacionalnog zajedništva (Konačnu arbitražnu odluku), te je uz asistenciju međunarodne birokracije (Supervizora) postignut značajan rezultat u integraciji društva i uspostavi multietničkih institucija. S najavom odlaska Suverena (Supervizora) u prvi plan je izbila bahatost lokalnih političara, bez dovoljno intelektualnog kapitala. Za Brčko danas zasigurno ne važi izjava Carla Biltda da „ono što se dešava u Brčkom, će odrediti sudbinu Bosne, a možda i sudbinu Balkana“⁸⁴. Brčko je propustilo svoju povijesnu priliku da iskoristi pogodnosti Konačne arbitražne odluke i spremnost američke administracije da asistira u izgradnji prosperitetne multinacionalne zajednice, koja bi bila model za BiH. Za neuspjeh Distrikta ne može se kriviti ni međunarodna birokracija, ni resantimani prošlosti, ni nacionalne stranke, nego isključivo civilizacijska insuficijentnost i nesposobnost lokalnih političara. Brčko je danas „Potemkinovo selo“ iza kojeg međunarodna birokracija i lokalni političari kriju jedan neuspješan projekt. Kada se skinu „Potemkinove“ maske, otkrit će se samoživost, oholost i bahatost lokalnih političara, vođena neutaživom provincijalnom požudom i pohlepom, legitimiranom dodvoričkom političkom kulturom Brčaka, u produciranju kriminal, korupciju, moralne, intelektualne i političke prostituciju, koji su doveli Distrikt na ivicu kolapsa i otvorene političke krize.⁸⁵ Ako je znanje početak svijesti o slobodi, a početak znanja „gnot-hi seauton“ (spoznaja samoga sebe), onda knjiga Mathew Parisha „Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“ može biti početak znanja za Brčake.

---

84 Matthew Parish: „A Free City in the Balkans: Reconstructing a divided society in Bosnia“, I.B.Tauris, 2010, str. 48.

85 Spor oko smjene gradonačelnika Pajića zbog sukoba interesa mogao bi smaknuti „potemkinove“ maske iza kojih bi se mogla vidjeti socijalna bijeda grada sa najvećim budžetom u BiH, tužbe protiv Distrikta zbog loših ugovora u iznosu od oko 400 mil. KM, koji prijete njegovoj finansijskoj samoodrživosti, provincijalna zapuštenost obrazovanje i zdravstvo, nizak nivo javnih usluga, gotovo otvoreni kriminal i korupcija lokalnih političara, što će u finalu skončati u najaplikabilnijoj bosanskoj formi krize – u nacionalizmu.